

Tálas Péter

A terrorfenyegetettségről egy népszavazás ürügyén

A hét és félmillió Svájcban meglehetősen magas – mintegy 22 százalék – a külföldiek aránya, ezen belül 400 ezer muzulmán tartanak nyilván. Boszniából, Koszovóból, Törökországból – vagyis a muzulmán államok között erősen szekularizáltként számon tartott országokból – érkeztek, s mértékadó források szerint bigottnak, szélsőségesnek, iszlámistának egyáltalán nem nevezhetők. A genfi kormány statisztikai adatai szerint kevesebb, mint 13 százalékuk gyakorolja rendszeresen vallását. A svájci városok utcáin ritkán látni burkába vagy csadorba öltözött nőket, elkülönített temetőik – mint máshol – itt nincsenek a muszlimoknak. Az iszlám törvénykezés (saría) bevezetését sürgető követelés eddig soha nem hangzott el az alpesi országban. Az összlakosság mintegy öt százalékát kitevő muszlim kisebbség mindössze négy minarettel és 160 iszlám imaházzal rendelkezik az országban.

Mindezek ellenére a 2009. november 29-i népszavazáson a svájciak több mint 57 százaléka támogatta azt a kezdeményezést, hogy tiltsák meg további új minaretek építését az országban. A referendumot a jobboldali konzervatív Svájci Néppárt (SVP) és a vallási ihletésű Szövetségi Demokratikus Unió (EDU) politikusai kezdeményezték, hogy „megakadályozzák a svájci társadalom növekvő iszlámizálódását”. Az államszövetséget alkotó 26 kanton közül mindössze négyben utasították el az SVP és az EDU politikusai által kezdeményezett építési tilalmat, amelyhez időközben csatlakoztak a baloldali, radikális svájci feministák is, akik szerint a falosz alakú

minaretek a „férfiuralomnak” és a nők elnyomásának szimbólumai.

A szakértők szerint a népszavazás kezdeményezőinek sikerült a minaretvitát az iszlám befolyásáról tartott jelképes referendummá változtatniuk. A kampányban alig esett szó a minaretekről, sokkal inkább a muzulmán nők elnyomásáról, a burka kényszerű viseléséről, a saríáról és Svájc belső biztonságáról. A népszavazás eredményét a kommentárok nem a minaretek elutasításaként értékelik, hanem az iszlámmal kapcsolatos egyfajta homályos balsejtelem kifejezéseként. Szerintük az igennel szavazók annak a félelmüknek adtak hangot, hogy társadalmuk értékeit veszélybe sodorhatja a militáns és politizáló iszlám.

Mivel a biztonság szubjektív percepciójának hasonló megnyilvánulásai Európában más országában is találkozhatunk, a svájci népszavazás eredményének ürügyén, érdekesnek találtuk e homályos félelem egy kis szeletét (az „iszlám terrorizmus” veszélyét) összevetni a szakértői olvasatú valósággal. Ezért különböző adatbázisok és elemzések segítségével annak igyekszünk utánajárni, alátámasztható-e tényekkel sok európai aggodalma a szélsőséges iszlám terrorizmussal kapcsolatban. Vizsgálatunkhoz olyan forrásokat és adatbázisokat használunk, mint az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) 2007 óta évente kiadott *EU Terrorism Situation and Trend Report* (TE-SAT) című kiadványa, az amerikai *Nemzeti Terrorellenes Központ* (National Counterterrorism Center – NCTC) adatbázisa, a *Global Terrorism Database* (GTD), valamint az Egyesült Államok Bel-

biztonsági Minisztériuma által alapított *National Memorial Institute for the Prevention of Terrorism (MIPT)* adatbázisa. Bár tisztában vagyunk azzal, hogy az általunk használt források és adatbázisok eltérő terrorizmus-definíció alapján dolgoznak, miként adataik is eltérő időszakokra vonatkoznak, megítélésünk szerint a tendenciák kimutatását és megfogalmazását ezek az eltérések nem befolyásolják lényegesen.

Mindenekelőtt érdemes leszögeznünk, hogy Svájc egyetlen terrorizmus-adatbázis adatai alapján sem tekinthető terrorfenyegetett országnak. 2000 és 2009 első féléve között az általunk használt adatbázisok együttes adatai alapján mindössze hat, terrorista módszerrel elkövetett merényletre került sor az országban, melyeknek 14 halálos áldozata és 19 sebesültje volt. A 14

halálos áldozatot és 18 sebesültet követelő merénylet azonban aligha támaszthatja alá a svájciaknak az iszlámtól vagy az iszlám terrorizmustól való félelmét, hiszen azt 2001. szeptember 27-én egy felfegyverzett svájci férfi – az 57 éves Friedrich Leibacher – követte el Zugban, a helyi parlament épületében. Az a 2007. november 12-i incidens már inkább, ekkor ugyanis egy 23 éves felfegyverzett muszlim fiatalember, a Lausanne-hoz közeli Genfi-tó parti Crissier városka iszlám központjában megsebesített egy 43 éves muszlim férfit. A fennmaradó négy Svájcban elkövetett merényletből kettőért (a 2006. július 4-én és a 2007. április 29-én elkövetett Molotov-koktélos támadásokért) az anarchista Október Elseje Antifasiszta Ellenállás Csoport (GRAPO), illetve a Politikai-Katonai Kommunista Párt (PCPM) – vagyis

A leginkább terrorfenyegetett országok a merényletek és áldozatok száma alapján 2004 és 2009 első féléve között*

Ország	Merénylet	Halálos áldozat	Sebesült	Túsz	Összes áldozat
Irak	21 594 (1)	44 810 (1)	89 466 (1)	4407 (3)	138 683 (1)
Nepál	3887 (5)	1244	3610 (7)	49 152 (1)	54 006 (2)
Pakisztán	4832 (2)	5824 (3)	12 260 (3)	4727 (2)	22 811 (3)
India	4823 (3)	5799 (4)	12 692 (2)	3423 (4)	21 914 (4)
Afganisztán	4653 (4)	7370 (2)	10 150 (4)	1407 (6)	18 927 (5)
Szomália	1155	2901 (5)	5093 (5)	744	8738 (6)
Thaiföld	3505 (6)	2557 (6)	4388 (6)	74	7019 (7)
Kolumbia	2524 (8)	2315 (8)	3266	1323 (7)	6904 (8)
Sri Lanka	737	1472	3443 (9)	1076 (9)	5991 (9)
Oroszország	1505 (9)	1653 (10)	3269 (10)	210	5132 (10)
Kongói Demokratikus Köztársaság	335	2355 (7)	665	1824 (5)	4844
Fülöp-szigetek	1228 (10)	1253	1961	1076 (10)	4290
Szudán	282	2239 (9)	923	769	3931
Izrael	3183 (7)	227	3533 (8)	6	3766
Gázai övezet	940	224	1392	1229 (8)	2845
...		
Összes	60 314	88 439	172 693	73 706	334 838

*Zárójelben a kategórián belül elfoglalt hely

két szélsőbaloldali csoport – vállalta a felelősséget, egy 2007. június 4-i Molotov-koktélos támadásért pedig egy ismeretlen és azonosíthatatlan baloldali társaság, egy 2007. szeptember 4-én elkövetettért azonban senki. Természetesen a külföldre utazó svájciak esetenként az otthoninál nagyobb terrorfenyegetettségnek lehetnek kitéve.

Ez utóbbi megjegyzésünk kapcsán is érdemes azonban bizonyos distinkciókat tennünk. Az amerikai Nemzeti Terrorellenes Központ (NCTC) adatbázisa alapján összeállított táblázatunkból ugyanis meg lehetőségen differenciált képet kaphatunk a világ terrorfenyegetettségéről.

Táblázatunkban a világ tíz leginkább terrorfenyegetett országának listáját állítottuk össze, a terrorista merényletek száma, a merényletek halálos áldozatainak és sebesültjeinek száma, a terroristák által túsul ejtett személyek száma, valamint az összes áldozat száma (halálos áldozat + sebesült + tús) alapján. Miként az látható, összesen 15 ország került be a táblázatba. A metszetben az első tízbe került 15 országban hajtották végre az elmúlt öt és fél év terrorcselekményeinek 91,4 százalékát, itt vált a terrorizmus áldozatává a merényletek halálos áldozatainak 93, a sebesültek 90,4, a túsok 96,9 és az összes áldozat 92,5 százaléka. Ha csupán az egyes metszetek első tíz helyezettjét nézzük, az arány akkor is igen magas: a merényletek esetében 85,7, a halálos áldozatok esetében 88, a sebesültek esetében 85,6, a túsok esetében 94,5, az összes áldozat esetében pedig 86,6 százalék.

Táblázatunkból az is világosan kiderül, hogy elmúlt öt és fél év terrorcselekményeinek döntő többségét (81,8%-át) a Közel-Kéleten és Dél-Ázsiában követték el. E két térségben vált a terrorizmus áldozatává az összes merénylet halálos áldozatainak 80, a sebesültek 82,7, a túsok 90,3, az összes ál-

dozatnak pedig a 83,6 százaléka. Vagyis a terrorista merényletek és áldozataik mindössze 16–20 százalékán osztozik a világ fennmaradó része. Ha azonban Szomália, a Kongói Demokratikus Köztársaság és Szudán okán Afrikát is az erősen terrorfenyegetett térségekhez számítjuk, még ennél is kisebb arányuk esik a világ egyéb térségeire.

2001. szeptember 11. után a politika a terrorizmust kiáltotta ki a nemzetközi közösség első számú biztonságpolitikai kihívásának. Olyannyira, hogy az Egyesült Államok korábbi elnöke, George W. Bush globális háborút hirdetett és indított a terrorizmus ellen. Ettől az időponttól a biztonságpolitikai szakértők és a nemzetközi média jelentős része a terrorizmust globális fenyegetésként tálalja az átlagpolgárnak, gyakran megfelelkezve arról a tényről – s táblázatunkkal ezt kívánjuk szemléltetni –, hogy a világ egyes térségeit és országait rendkívül eltérő mértékben fenyegeti és fenyegetheti a terrorizmus.

A statisztikák alapján ugyanakkor megállapíthatjuk azt is, hogy az elmúlt öt és fél évben leggyakrabban a világnak azon térségeiből érkeztek hírek terrorcselekményekről és áldozataikról, ahol nagy számban élnek muszlimok. A táblázatunkban szereplő 15 ország közül hat muszlim többségű (Irak, Pakisztán, Afganisztán, Szomália, Szudán, Gázai övezet), további kettőben pedig (Indiában és Oroszországban) tíz százalékot meghaladó a muszlimok népességen belüli aránya. Az általunk vizsgált időszakban az említett országokban követték el a terrorcselekmények 65,9 százalékát, innen került ki a halálos áldozatok 80, a sebesültek 78,3, az összes áldozatnak pedig a 66,6 százaléka. Ilyen arányok mellett az európai átlagpolgár – különösen a World Trade Center ellen, a madridi pályaudvarokon és a londoni metróban elkövetett emlékezetes terrortámadások fényé-

Megvalósult, megghiúsított és sikertelen terrorcselekmények az Európai Unióban, 2006–2008

Motiváció	2006	2007	2008	Összesen
Iszlámista	1	4	–	5
Szeparatista	424	532	397	1353
<i>Ebből Franciaország</i>	<i>(283)</i>	<i>(253)</i>	<i>(137)</i>	<i>(673)</i>
<i>Spanyolország</i>	<i>(136)</i>	<i>(264)</i>	<i>(253)</i>	<i>(653)</i>
Szélsőbal	30	21	28	79
Szélsőjobb	1	1	0	2
Single issue	–	1	5	6
Ismeretlen	16	24	11	51
Összes terrorcselekmény	472	583	441	1496
<i>Ebből francia és spanyol szeparatista</i>	<i>(419 = 88,7%)</i>	<i>(517 = 88,6%)</i>	<i>(390 = 88,4%)</i>	<i>(1326 = 88,6%)</i>

ben – könnyen azonosíthatja az iszlámot a terrorizmussal. Aligha érdeklődik például, hogy a szóban forgó országok közül legalább kettőben – Irakban és Afganisztánban – az általunk vizsgált időszakban lényegében háború folyt és folyik ma is, ahol a külső szemlélő és a média számára gyakran nehezen különíthető el az irreguláris hadviselés a terrorizmustól. Egyes országok területén pedig polgárháborúk dúlnak (Szomália, Sri Lanka, Szudán, Pakisztán), ahol a szemben álló felek – vagy azok egyike – a terrorista módszerrel elkövetett merényleteket hadviselészerűen alkalmazza.

Végül vessünk egy pillantást az Európai Unió 27 tagállamának terrorfenyegetettségére az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) 2007 óta évente kiadott *EU Terrorism Situation and Trend Report* (TE–SAT) című kiadványa alapján! Az Europol a TE–SAT-jelentéseket – az EU terrorizmusdefiníciója és kategorizálása alapján – a tagállamok által szolgáltatott adatokból és információkból állítja össze. A terrorcselekmények esetében nem csupán a megvalósult, hanem a megghiúsított, illetve a nemzeti terrorizmusellenes intézmények tudomására jutott sikertelen akciókat is számba veszi. A jelentés a terrorcselekmények, a terrorcsoportok és a terro-

risták motivációi alapján öt kategóriát különböztet meg: az iszlámista, a szeparatista, a szélsőbal, a szélsőjobb és az úgynevezett *single issue* (egyetlen kérdés) típusú terrorizmusokat. Ez utóbbihoz elsősorban a szélsőségesen radikális természetvédőket és állatjogi harcosokat sorolja. A TE–SAT-jelentések nem összegzik az áldozatokat, viszont figyelemmel kísérik a terrorista tevékenységért letartóztatottak és elítéltek számát.

A TE–SAT-jelentések alapján összeállított, a megvalósult, megghiúsított, illetve sikertelen merényleteket a 2006 és 2009 közötti három év vonatkozásában összegző táblázatunkból, meglehetősen érdekes kép alakul ki mind Európa terrorfenyegetettségét, mint pedig az iszlámista terrorizmust illetően. A tárgyalt időszakban az Európai Unió területén 1496 terrorcselekményt regisztráltak, a világ terrorcselekményeinek hozzávetőlegesen 3,5 százalékát. Jóllehet a közel másfélszáz merényleten formálisan az unió kilenc tagállama osztozik, de megdöbbentően aránytalanul. Az összes merénylet 93,2 százalékát ugyanis két országban, Franciaországban (708 – 47,3%) és Spanyolországban (687 – 45,9%) követték el, illetve kísérelték meg elkövetni. Még ennél is meglepőbb, hogy a szóban forgó három évben mindössz-

sze öt iszlámista motivációjú terrorcselekményt regisztráltak az EU tagállamaiban (Dániában, Németországban és az Egyesült Királyságban), az unión belüli összes terrorista merénylet és merényletkísérlet 0,3 százalékát. Meglepően magas arányban képviselik magukat viszont az európai terrorcselekményekben a francia és spanyol szeparatisták (88,6%) és általában a szeparatizmus. Az összes terrorcselekmény 90,4 százaléka ennek az irányzatnak a számláját terheli. A merényletek és merényletkísérletek fennmaradó nem egészen tíz százaléka a szélsőbaloldal (5,3%), az ún. single issue típusú terrorizmus (0,4%), illetve a szélsőjobboldal (0,1 %) között oszlik meg. Sokak számára bizonyára meglepő az is, hogy a hagyományos politikai szélsőségek (a szélsőjobb és a szélsőbal) közül az unióban a baloldali szélsőségesek messze fogékonyabbak a terrorista cselekményekre.

A merényletekre és a merényletkísérletekre vonatkozó Europol-adatok alapján te-

hát a 2006 és 2008 közötti időszakban Európában csupán Franciaország és Spanyolország volt igazán terrorfenyegetettnek tekinthető, s ez a két állam is döntően a szeparatista törekvések okán, és nem – mint azt 2001, 2004 és 2005 óta sokan sugallják – az iszlámista terrorizmus miatt.

Joggal vethető fel a kérdés: vajon mire vezethető vissza az iszlámista terrorizmus elenyésző részesedése az unióban megvalósult, megghiúsított és sikertelen terrorcselekmények között? E terrorizmustípus fenyegetése lenne ennyire csekély vagy az európai terrorrelhárítás ennyire hatékony? A TE-SAT-jelentésnek a terrorista tevékenységgel kapcsolatos letartóztatásokra vonatkozó adatai ez utóbbit sugallják. Az mindenesetre szembevetendő, hogy a terrorista tevékenységgel gyanúsított EU-tagállamokban letartóztatott iszlámista (645 fő) és szeparatista (1275 fő) motivációjú személyek aránya jelentős eltérést mutat a hasonló motivációjú terrorcselekmények és terrorcselekmény-kísérletek ará-

Terrorista tevékenységért letartóztatottak az Európai Unió tagállamaiban, 2006–2008

Motiváció	2006	2007	2008	Összes 2006–2008
Iszlámista	257	201	187	645
<i>Ebből: Franciaországban</i>	<i>(139)</i>	<i>(91)</i>	<i>(78)</i>	<i>(308)</i>
<i>Spanyolországban</i>	<i>(51)</i>	<i>(48)</i>	<i>(61)</i>	<i>(160)</i>
Szeparatista	226	548	501	1275
<i>Ebből Franciaországban</i>	<i>(188)</i>	<i>(315)</i>	<i>(283)</i>	<i>(786)</i>
<i>Spanyolországban</i>	<i>(28)</i>	<i>(196)</i>	<i>(129)</i>	<i>(353)</i>
Szélsőbal	52	48	58	158
Szélsőjobb	15	44	-	59
Single issue	-	-	3	3
Ismeretlen	-	-	4	4
Egyesült Királyságban	156	203	256	615
Összes letartóztatott	706	1044	1009	2759
<i>Ebből: 1. Franciaországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban</i>	<i>562 = 79,6%</i>	<i>(856 = 82%)</i>	<i>(807 = 80%)</i>	<i>(2222 = 80,5%)</i>
<i>2. Iszlámista motivációjú</i>	<i>(257 = 36,4%)</i>	<i>(201 = 19%)</i>	<i>(187 = 18,5%)</i>	<i>(645 = 23,38)</i>

nyához képest. Míg ez utóbbi esetében 0,3:90,4 az arány, az előbbieknél (az iszlámista és a szeparatista letartóztatottak arányában az összes letartóztatott között) 23:46.

A jogvédő szervezetek és az európai muszlim közösségek vezetői ezt az aránytalanságot, valamint az iszlámisták magas arányát a terrorizmusért elítéltek között (az unióban 2008-ban megszületett 384 bírói ítélet 50 százalékát iszlámisták, 39 százalékát szeparatisták esetében hozták meg), gyakran magyarázzák a rendészeti és az ügyészi szervek muszlimokkal szembeni előítéleteivel. Bizonyítékként előszeretettel említik meg, hogy az uniós tagállamokban a terrorizmus vádjával indított bírósági eljárások során az iszlámista vádlottak között a legmagasabb a felmentések aránya. 2008-ban a perbe fogott 192 iszlámista 34 százalékát (65 főt) mentették fel, ami az összes felmentett (112 fő) 58 százaléka. Miközben nincs okunk megkérdőjelezni az ilyen típusú előítélet létezését, az aránytalanság egyedüli és kizárólagos magyarázataként nem tudjuk elfogadni.

Figyelembe kell venni ugyanis, hogy az unió tagállamaiban a terrorista tevékenység a terrorcselekmények megtervezésénél és végrehajtásánál jóval szélesebb fogalom. Kiterjed a terrorista csoport vagy szervezet vezetésére, az ilyen csoporthoz való tartozásra, illetve az ilyen csoportokkal fenntartott hazai és külföldi kapcsolatra, a terrorista szervezet vagy csoport pénzügyi és logisztikai támogatására és a terrorizmus propagálására is. A terrorista tevékenység e szélesebb értelmében pedig az

iszlámista terrorizmus képviselőinek jóval nagyobbak, nemzetközi a lehetőségeik.

Az iszlámisták nagyobb arányú letartóztatása kapcsán látnunk kell azt is, hogy 2001. szeptember 11. után az európai terrorizmusellenes küzdelem kettévált. Miközben az úgynevezett nemzeti terrorizmusok elleni küzdelmet az unió tagállamai megtartották a nemzeti keretek között, a komoly nemzetközi háttérrel rendelkező iszlámista terrorizmus elleni fellépés során szorosán együttműködnek az Egyesült Államok terrorellenes szerveivel és intézményeivel. Ez pedig alighanem jóval hatékonyabbá teszi az ilyen típusú terrorizmussal szembeni európai fellépést is.

Jelen írásnak nem feladata és nem célja, hogy állást foglaljon az egyes országok terrorfenyegetettségéről. Csupán arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy ennek megállapításához a mainál jóval árnyaltabban kellene megközelíteni a problémát annak érdekében, hogy az ezzel kapcsolatos biztonságérzet szubjektív és objektív megközelítése ne szakadjon el végletesen egymástól. Ott ugyanis, ahol ez bekövetkezik, ellehetetlenül a tények higgadt mérlegelése, s helyette homályos balsejtelmek és félelmek határozzák meg az emberek döntését. Ahhoz, hogy az európai átlagpolgár realisabb és differenciáltabb képet alkothasson a terrorizmusról, a világ, illetve saját közvetlen környezetének terrorfenyegetettségéről, az iszlámista terrorizmusról, s legfőképpen magáról az iszlámról, a média és a politikai közbeszéd hosszú időt igénylő és tudatos átalakítására lenne szükség. ■

Források

EU Terrorism Situation and Trend Report. Europol, Hague, 2007, 2008, 2009.
NCTC Worldwide Incidents Tracking System. <http://wits.nctc.gov/>.
Global Terrorism Database. <http://www.start.umd.edu/gtd/>.